

The background features a dark teal L-shaped border on the left and bottom. Three overlapping blue circles of varying sizes are positioned in the upper right and lower right areas. Two thin blue lines originate from the top left and extend towards the circles, creating a sense of perspective or focus.

Kala ja kalatoodete tarbimine maailmaosades ja võtmeriikides

Projekt: Räime- ja kilutoodete arenguvõimaluste uuring

*Teostaja: Toidu- ja Fermentatsioonitehnoloogia
Arenduskeskus*

Aprill 2008

Sisukord

<i>Sissejuhatus</i>	<i>1</i>
<i>1. Kala ja kalatoodete tarbimine ja tootmine maailmaosade kaupa.....</i>	<i>3</i>
<i>2. Kalatoodete tarbimine maailmaosades inimese kohta 1999-2003.....</i>	<i>7</i>
<i>3. Kalatoodete tarbimine riikides inimese kohta 1999-2003.....</i>	<i>9</i>
<i>Kokkuvõte:</i>	<i>12</i>

Sissejuhatus

Töö on teostatud EV Põllumajandusministeeriumi Kalamajandusosakonna tellimusel ajavahemikul jaanuar–märts 2008.a.

Töö eesmärgiks on anda ülevaade kala ja kalatoodete tarbimisest maailmas ja valitud võtmeriikides.

Töö andmed on kogutud FAO (Food and Agriculture Organization) andmebaasidest.

Kala ja kalatoodete tarbimise trendide kirjeldamine on oluline projekti „Räime- ja kilutoodete arenguvõimaluste uuringu” seisukohalt eelkõige sellepärast, et mõista paremini kala ja kalatoodete tarbimise üldiseid suundi. Kalatoodete tarbimise kogustest saab teha järeldused, kas nende toodete tarbimine on kasvav või kahanev. Viimane info on oluline mõistmaks erinevatele turgudele võimalikku sisenemise potentsiaali.

Maailmaosadest on analüüsiks valitud: Euroopa, Aasia, Põhja-Ameerika, Lõuna-Ameerika ja Aafrika.

Välja on jäetud Okeania, sest selle maailmaosa kalatoodete tootmine ja tarbimine on marginaalne võrreldes teiste maailmaosadega. Lisaks asub Okeania suurima ekspordipotentsiaaliga riik Austraalia, niivõrd kaugel, et toote transpordikulud muudaksid Eestist eksporditud tooted hinna poolest konkurentsivõimetuks. Okeania teised riigid on väiksemad saareriigid, kus traditsioonide ja elatusaseme taseme tõttu on liig keerukas turustada imporditud ja tarbimisharjumuseta tooteid.

Kala ja kalatoodete tarbimine maailmaosades ja võtmeriikides

Kalatoodete tarbimist on võrreldud järgnevates riikides: Kanada, Ameerika Ühendriigid, Soome, Rootsi, Norra, Taani, Eesti, Läti, Leedu, Poola, Hispaania, Portugal, Itaalia, Suurbritannia, Valgevene, Ukraina, SRÜ, Saksamaa, Prantsusmaa ja Türgi. Valimisse on koondatud eesti lähinaabrid, riigid millel on teada suur kalatoodete tarbimisharjumus ja ekspordipotentsiaal ja riigid kes on ajalooliselt olnud Eesti kalatoodete importijad, kuid ei ole seda hetkel majanduslikel või poliitilistel põhjustel.

Andmed on toodud aastate kohta 1999-2003, sest uuemad andmed on hetkel alles töötlemisel. Küll aga oli võimalik leida värskemaid andmeid kalatoodete tootmise kohta spetsialiseerunud andmebaasist FishStat Plus. Seega on esitatud ka kalatoodete tootmise andmed, mis peegeldavad otseselt ka kalatoodete tarbimist.

1. Kala ja kalatoodete tarbimine ja tootmine maailmaosade kaupa

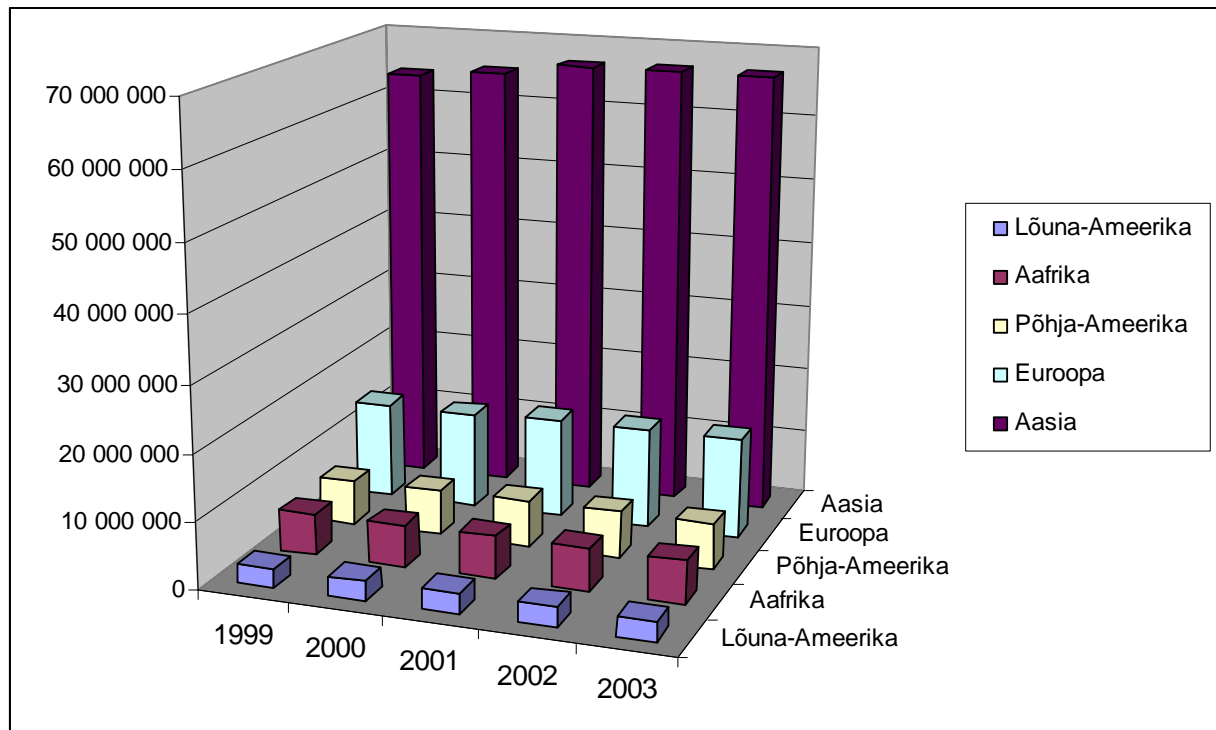
Kala ja kalatoodete aastane tarbimine maailmaosades ja maailmas tervikuna on ära toodud Tabelis 1 ja Graafikul 1 ja 2.

Tabel 1
Kalatoodete tarbimine maailmaosade kaupa 1999-2003.

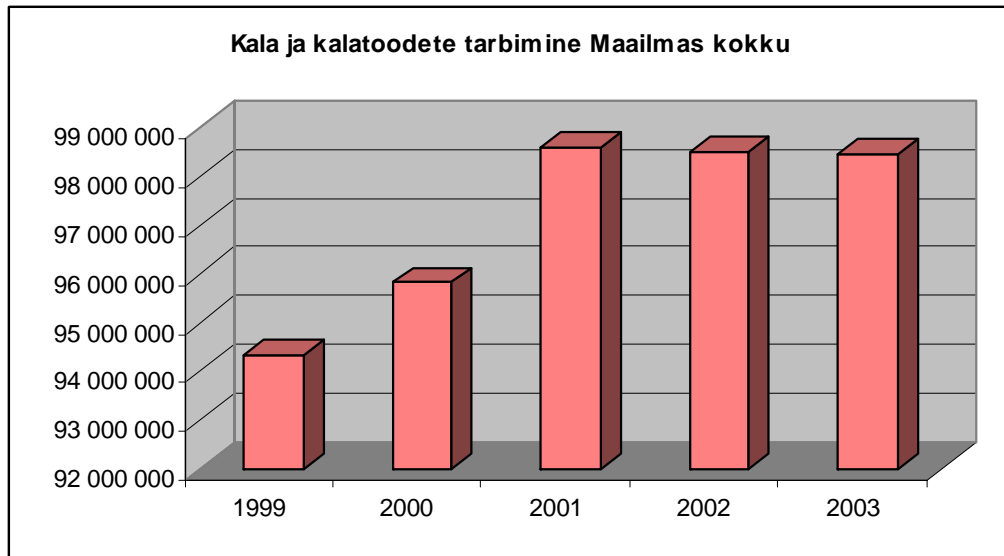
Maailmaosa:	Aastane tootang tonnides				
	1999	2000	2001	2002	2003
Lõuna-Ameerika	2 835 330	2 938 220	3 067 920	2 986 100	2 938 550
Aafrika	6 245 160	6 202 060	6 413 320	6 400 870	6 414 230
Põhja-Ameerika	6 753 070	6 980 690	7 021 630	7 021 630	7 021 630
Euroopa	14 615 600	14 507 530	15 227 170	15 233 460	15 234 280
Aasia	63 888 360	65 189 720	66 861 940	66 865 790	66 851 390

Allikas: <http://faostat.fao.org/site/502/default.aspx>

Graafik 1
Kala ja kalatoodete tarbimine maailmaosades 1999 - 2003

Graafik 2

Kalatoodete tootmine ja tarbimine näitab ülemaailmselt pidevat kasvutrendi (*Graafik 1, 2 ja 3*). Erandiks saab siin lugeda vaid Aafrikat ja Lõuna-Ameerikat, kus kala ja kalatoodete tarbimine on, väikeste kõikumistega, püsinud samal tasemel alates 1990-ndatest. Kalatooted kuuluvad kindlasti kõrgema hinnaklassiga toidukaupade hulka ning see ongi põhjuseks miks madalama sissetulekuga piirkondades on kalatoodete tarbimine väiksem.

Hüppelise kasvu kalatoodete tootmise osas on teinud Aasia, eriti Hiina. Samas on vähenenud kalatoodete tootmine Euroopas. Võiks ehk tunduda, et hiinlased on investeerinud kalalaevastikku ja arendavad kalakasvatust, kuid tegelikult on tootmismahdade ümberpaigutamise muutus hoopis lihtsam. Nimelt on Hiinas tööjõud odavam kui Euroopas ning seetõttu on kalatöötlemine viidud majanduslikult soodsamasse piirkonda. Selline asjaolu on võimalik, sest enamuse kalatehingutest suurtööstuste vahel toimub külmutatud kalaga. Euroopas püütud kala külmutatakse, transporditakse Aiasse rookimisele ja fileerimisele. Eeltöödeldud kalast saab sellega Aasia toodang mis eksporditakse tagasi Euroopasse.

Põhja-Ameerika kalatoodete tarbimine on kasvanud viie aastaga 3,8 %. Kalatoodete tootmise tabeli (Tabel 2) info kohaselt oli Põhja-Ameerikas kalatoodete tootmine kõige suurem aastal 2002 - 9 171 tuhat tonni aastas. 2005ndaks aastaks oli toodangu maht vähenenud 8 913 tuhande tonnini ehk 2,8 %. Selline kõikumine on põhjustatud mitmetest erinevatest teguritest:

- 1) USDA andmetel on viimastel aastatel suurenenud kalatoodete import eelkõige Euroopast aga ka Aasiast. Euroopast imporditakse eelkõige loodusest püütud kala, Aasiast aga kalakasvatustest pärit toodangut.

Kala ja kalatoodete tarbimine maailmaosades ja võtmeriikides

- 2) Looduslike kalavarude püük on olnud viimastel aastatel raskendatud ilmastikuolude tõttu ja varude vähenemise tõttu.

Põhja-Ameerika kalatoodete tootmise kasvu ei ole ette näha. Küll aga on oodata väikest tõusu kalatoodete tarbimises, sest nii Ameerika Ühendriikides kui ka Kanadas on käimas tervisliku toitumise kampaaniad.

Euroopas tarbitakse ja toodetakse kalatooteid ca 2 korda rohkem kui Põhja-Ameerikas. Euroopa kalatoodete tarbimine on alates 2000. aastast näidanud igal aastal väikest tõusu. Kalatoodete tarbimine on jätkuvalt populaarsust kogumas, hoolimata sellest, et suur osa tootmisest on läinud Aiasse. Tarbimisele on mõju avaldanud riiklikud tervisliku toitumise kampaaniad, Aasiast pärit tooted on tõestanud oma usaldusväärsust ja head kvaliteeti ning samuti elatustaseme tõus võimaldab tarbijatel osta kallimaid tooteid. Viimane omakorda tekitab nõudluse uute ja eksootilisemate kalaliikide ja kalatoodete järele.

Kala ja kalatoodete aastane tootmine maailmaosades on ära toodud *Tabelis 2 ja Graafikul 3*.

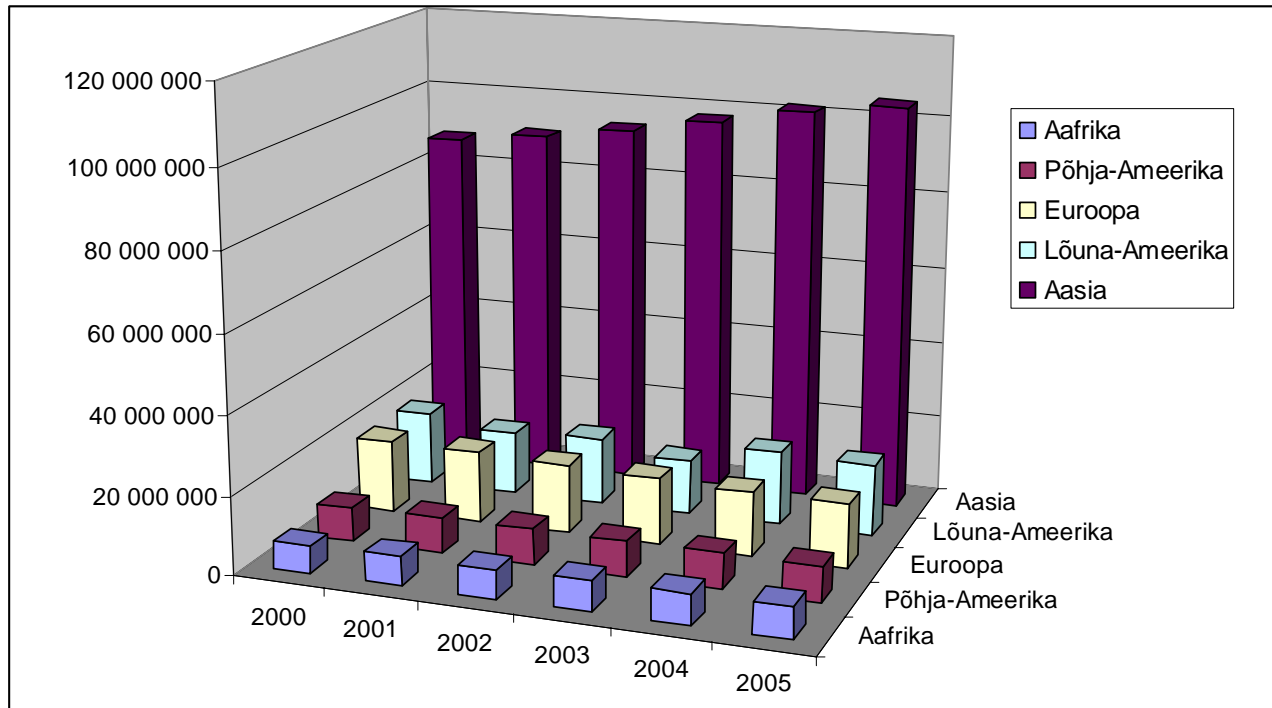
Tabel 2
Kala ja kalatoodete tootmine maailmaosades 2000 - 2005

Maailmaosa:	Aastane toodang tonnides:					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Aafrika	7 134 699,80	7 538 200,60	7 427 720,80	7 704 869	7 914 485,80	8 049 678,10
Põhja-Ameerika	8 607 235,10	9 067 743,40	9 171 180,60	9 070 767,10	9 141 651,90	8 913 361,90
Euroopa	18 618 615,60	18 422 223,60	17 646 538,90	17 047 916,20	16 407 132,80	16 273 013,10
Lõuna-Ameerika	18 920 547,00	16 104 581,00	17 238 700,00	14 062 024,00	19 005 703,00	18 316 451,00
Aasia	87 812 540,80	90 272 716,30	93 343 297,70	97 332 213,60	101 475 347,60	104 253 420,20

Allikas: FishStat Plus; global dataset: Total Production

Graafik 3

Kala ja kalatoodete tootmine maailmaosades 2000 - 2005

Kalatoodete tootmise erinevus maailmaosade kaupa ei sõltu maailmaosa ja tema püügi alade pindalast. Kalatoodete tootmine on mõjutatud traditsioonidest, tarbimisharjumustest ja nõudlusest, tööjõuturust ja toorme saadavusest. Paljud kalaliigid on ülepüütud, kuid osades piirkondades on elanikkond harjunud tarbima kalatooteid ning nõudlus nende järele on endiselt suur. Viimane asjaolu tingib vajaduse seni mitte nii laialdaselt kasutatud kalaliikide kasutuselevõtmist. Lääne ühiskonnas on kõrgendatud tähelepanu all tervislik ja teadlik toitumine. Aktiivsed turunduskampaaniad on laiendanud kalatarbijate hulka.

Kalatoodete tootmine kõikides maailmaosades kokku on tõusnud igal aastal ning kasvutrend on jätkuv. Alates 2000.aastast kuni 2005.aastani on kalatoodete tootmise kasv olnud 9,4%.

2. Kalatoodete tarbimine maailmaosades inimese kohta 1999-2003

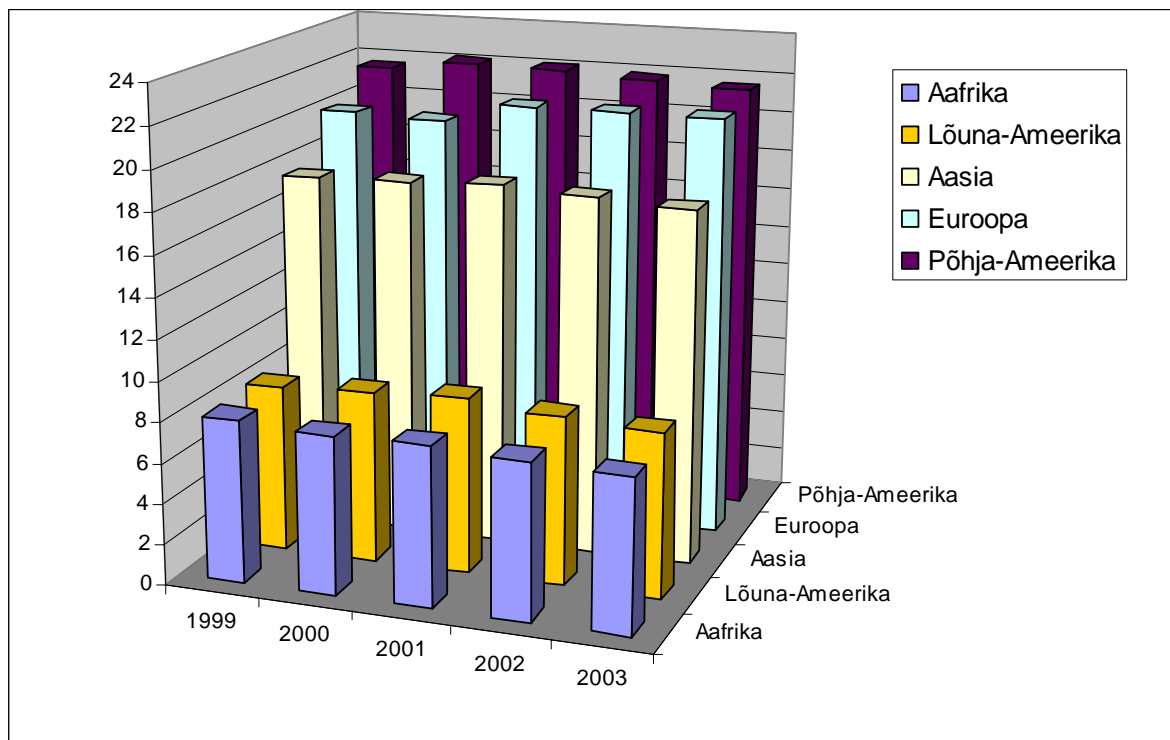
Kala ja kalatoodete tarbimine inimese kohta aastas erinevates piirkondades on ära toodud Tabelis 3 ja Graafikul 4.

Tabel 3
Kalatoodete tarbimine inimese kohta maailmaosades 1999 - 2003

Maailmaosa:	Tarbimine inimese kohta (kilogrammi inimese kohta aastas)				
	1999	2000	2001	2002	2003
Aafrika	8,06	7,82	7,91	7,72	7,57
Lõuna-Ameerika	8,29	8,46	8,71	8,36	8,12
Aasia	17,64	17,76	17,98	17,76	17,53
Euroopa	20,08	19,94	20,94	20,96	20,98
Põhja-Ameerika	21,61	22,10	22,00	21,78	21,56

Allikas: <http://faostat.fao.org/site/502/default.aspx>

Graafik 4
Kalatoodete tarbimine inimese kohta maailmaosades 1999 - 2003

Aastatel 1999 kuni 2003 tarbiti koguliselt kalatooteid inimese kohta aastas kõige rohkem Põhja-Ameerikas, ca 21,6 kilogrammi aastas. Euroopas tarbiti samal perioodil kalatooteid

Kala ja kalatoodete tarbimine maailmaosades ja võtmeriikides

inimese kohta ka üle 20 kilogrammi aastas. Kõige vähem kalatooteid inimese kohta tarbitakse Lõuna-Ameerikas ja Aafrikas, alla 10 kilogrammi inimese kohta aastas. Aasias tarbitakse kalatooteid inimese kohta keskmiselt 17,6 kilogrammi aastas. Kalatoodete tarbimine inimese kohta on eriti tõusmas Euroopas, kus tõusnud on nii odavamate kalatoodete (külmutatud, konserveeritud) kui ka kallimate kalatoodete tarbimine. Põhja-Ameerika kalatarbimine näitab väikest langustrendi, kus 2000.aasta maksimumkogusest oli 2003.aastaks toimunud langus 2,4%. Sama trend jätkub USDA (United States Department of Agriculture) andmetel Ameerika Ühendriikide kalatarbimises ka 2004. ja 2005.aastal. Põhja-Ameerika riikides on suurem kalatarbimise harjumus hoopis Kanadas, mis tuleneb elanikkonna päritolust, traditsioonidest ja harjumustest. Hetkeseisuga võib prognoosida, et Euroopas on kalatoodete tarbimine tõusnud vähemalt samale tasemele Põhja-Ameerikaga.

3. Kalatoodete tarbimine riikides inimese kohta 1999-2003

Kala ja kalatoodete tarbimine inimese kohta aastas erinevates riikides on ära toodud Tabelis 4 ja Graafikul 5.

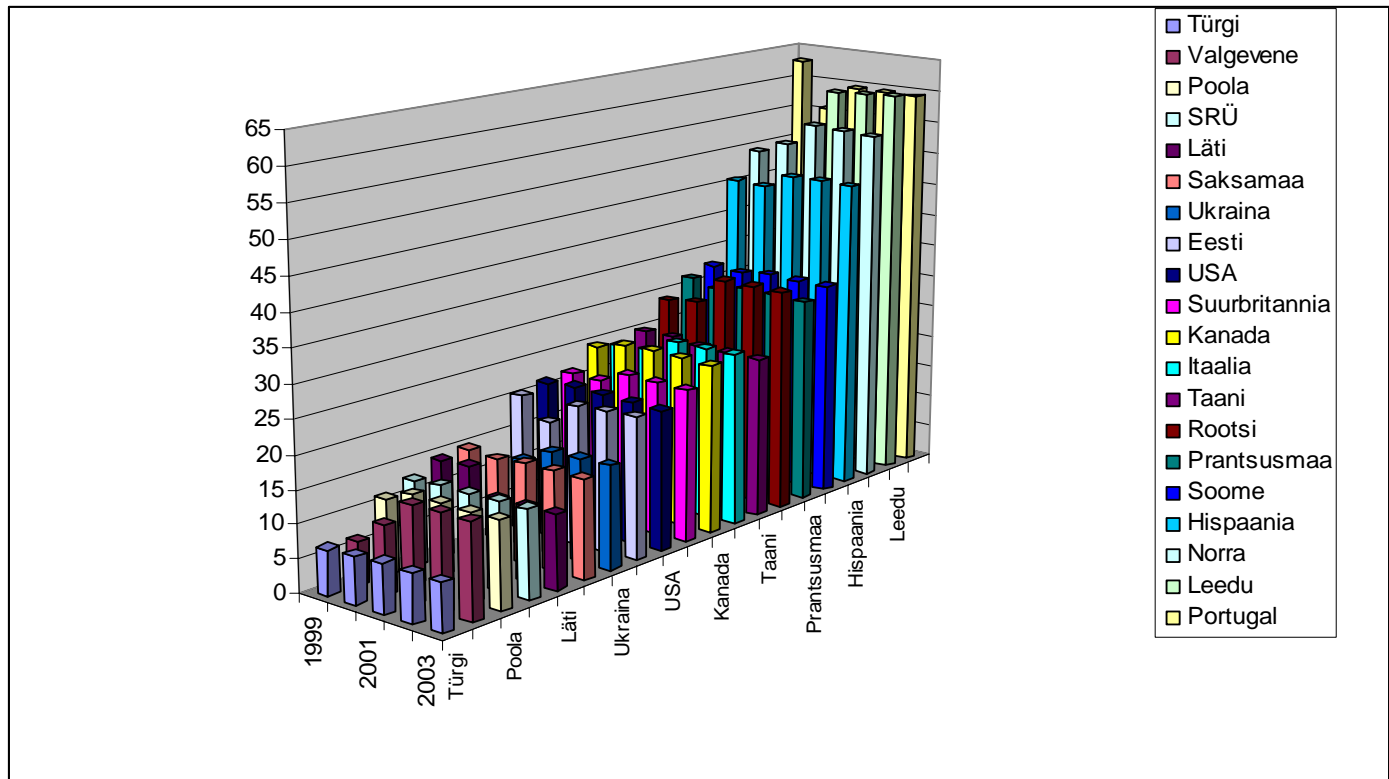
Tabel 4
Kalatoodete tarbimine inimese kohta kilogrammides 1999 - 2003

Riik:	Tarbimine inimese kohta (kilogrammi inimese kohta aastas)				
	1999	2000	2001	2002	2003
Türgi	6,72	7,11	7,40	7,29	7,19
Valgevene	6,47	10,08	14,26	14,32	14,39
Poola	11,32	13,15	13,05	13,06	13,07
SRÜ	12,68	13,13	13,17	13,21	13,24
Läti	14,36	14,68	10,99	11,10	11,20
Saksamaa	14,82	14,40	14,95	14,94	14,93
Ukraina	10,98	13,03	15,32	15,44	15,56
Eesti	20,49	17,45	20,99	21,23	21,47
USA	21,27	21,70	21,57	21,34	21,13
Suurbritannia	21,58	21,53	23,25	23,18	23,11
Kanada	24,67	25,83	26,00	25,80	25,60
Itaalia	23,74	24,01	26,15	26,17	26,20
Taani	25,00	24,97	24,40	24,34	24,29
Rootsi	28,90	29,51	33,69	33,67	33,63
Prantsusmaa	31,42	30,57	31,47	31,32	31,17
Soome	32,53	32,24	32,79	32,62	32,56
Hispaania	45,65	45,26	47,58	47,46	47,37
Norra	49,60	51,40	54,96	54,71	54,48
Leedu	31,36	42,60	59,44	59,76	60,13
Portugal	62,77	55,65	59,44	59,35	59,27

Allikas: <http://faostat.fao.org/site/502/default.aspx>

Graafik 5

Kalatoodete tarbimine inimese kohta kilogrammides 1999 - 2003

Kalatoodete tarbimine on kõige kõrgem Euroopas. Üle 50 kilogrammi inimese kohta aastas tarbitakse kalatooteid Portugalis, Norras ja Leedus. 30 kuni 49 kilogrammi kalatooteid inimese kohta tarbitakse Rootsis, Prantsusmaal ja Hispaanias. 20 kuni 29 kilogrammi kalatooteid aastas tarbitakse Eestis, Ameerika Ühendriikides, Suurbritannias, Kanadas, Itaalias ja Taanis. 10 kuni 19 kilogrammi kalatooteid aastas tarbitakse valgevenes, Poolas, Venemaal, Lätis, Saksamaal ja Ukrainas. Valitud riikide hulgas kõige vähem kalatooteid tarbitakse Türgis, vaid ca 7 kg aastas inimese kohta.

Eesti Konjunktuuriinstituudi uuringu „Kala ja kalatoodete turg Eestis” andmed Eestis ühe elaniku kohta tarbitava kalatoodete koguse kohta olid madalamad kui FAO allikates. Erinevus on tingitud sellest, et FAO andmebaaside koostamisel kasutatud uurimismeetodid on olnud üldisemad. See asjaolu aga ei takista kasutamast FAO andmebaasi objektiivselt, sest kui kõiki regionaalseid üksuseid on kaardistatud ühel viisil, siis saame vajaliku võrdlusmomendi.

Aastate lõikes on kaotoodete tarbimine riikides inimese kohta jäänud reeglina samasse suurusjärku. Erandiks võib lugeda hetkel arenguperioodis olevaid maid, kus elatustaseme tõus ja uute võimaluste avanemine on tõstnud kalatoodete tarbimist märkimisväärselt. Selle

Kala ja kalatoodete tarbimine maailmaosades ja võtmeriikides

tendentsi alusel näeme, et Valgevenes on kalatoodete tarbimine tõusnud ajavahemikus 1999.a. kuni 2003.a. 55% ja Ukrainas 29%. See arenguetapp on loomulik osa, sest iseseisvale majandusele üleminek muudab tarbijaskonna ostujõu madalamaks ning seetõttu väheneb ka kallimate toidukaupade sh. ka kalatoodete tarbimine. Elatustaseme tõustes hakatakse taas tarbima kalatooteid. Viimane asjaolu on näha ka Eesti enda kalatarbimise väikeses, kuid pidevas kasvus.

Kokkuvõte:

- Kalatoodete tootmine ja tarbimine näitab ülemaailmselt pidevat kasvutrendi.
- Kalatoodete tootmine ülemaailmselt on kasvanud aastatel 2000 kuni 2005 9,4%.
- Kalatoodete tarbimine on kasvanud aastatel 1999 kuni 2003 5 %.
- Kalatoodete tarbimine ja tootmine on mõjutatud elatustasemest, tarbimisharjumustest, ja nõudlusest, traditsioonidest, töajõuturust ja toorme saadavusest.
- Kalatooted kuuluvad kindlasti kõrgema hinnaklassiga toidukaupade hulka ning seetõttu on madalama sissetulekuga piirkondades kalatoodete tarbimine väiksem.
- Hüppelise kasvu kalatoodete tootmise osas on teinud Hiina, lüües konkurente odava tööjõuga.
- Põhja-Ameerika kalatoodete tarbimine on kasvanud viie aastaga 3,8 %.
- Euroopas tarbitakse ja toodetakse kalatooteid ca 2 korda rohkem kui Põhja-Ameerikas.
- Kalatoodete tarbimisele Euroopas ja Põhja-Ameerikas avaldavad positiivset mõju riiklikud tervisliku toitumise kampaaniad.
- Elatustaseme tõus Euroopas on tekitanud nõudluse eksootilisemate kalatoodete järgi.
- Kalatoodete tarbimine inimese kohta on kõige kõrgem Euroopas.
- Arenguetapis olevates riikides on kalatoodete tarbimise kasv olnud kuni 55%, mis muudab need riigid tarbijakäitumise seisukohast heaks ekspordimaaks.